

Lévinas B

Theo de Boer

◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 22. 3. 1982

◆ private seminar, Czech | German, origin: 22. 3. 1982

Lévinas B [1982]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1982-03-22 Theo de Boer – Lévinas B (1)_Sez a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Er geht auch über Mediation. Ich habe gestern Abend die ersten drei Seiten kommentiert des Artikels *La philosophie et l'idée de l'infini*. Und heute Abend werde ich die anderen Seiten, so mein Kommentar wird jetzt viel kürzer sein als gestern.

Komentoval jsem tři strany včera textu, který máte někteří před sebou. Budeme pokračovat a komentář bude nyní stručnější než včera. Dostal jsem se na stranu 168. Odstavec začíná větou: Tato identifikace si žádá, znamená mediaci, *Vermittlung*. O identifikaci jsme mluvili podrobně včera. Slyšíme teď, že identifikace je možná pouze prostřednictvím zprostředkování.

Was heißt das *Vermittlung*? So in der Naturwissenschaft, das habe ich gestern auch schon gesagt, ist das Vermittelnde die Theorie. Und in Geisteswissenschaften ist es die Interpretation. Die Interpretation vermittelt und produziert dann *Horizontverschmelzung*. Das ist der Begriff von Gadamer. Die *Horizontverschmelzung* kommt zustande durch Interpretation.

Co to znamená zprostředkování? V rámci přírodovědy je zprostředkující teorie, jak jsme včera řekli. Ve vědách duchovních pak je to interpretace. Interpretace zprostředkovává a produkuje pak to splnutí horizontů. To je Gadamerův pojem. V rámci duchovní vědy se horizont porozumění přetavuje skrze interpretaci.

In der Erkenntnis im Allgemeinen wird das Seiende zum Objekt oder Thema. Und es ist dann ein Thema und nicht ein Seiendes, sagt Levinas, *qui fait face*. Das ist ein doppeldeutiger Ausdruck. Das meint, was sich gegenüber uns abhebt und zweitens, was ein Antlitz zeigt.

V poznání všeobecně se jsoucno stává objektem nebo tématem. A je to téma a nikoliv jsoucno, říká Levinas, *qui fait face*. To je strana 12. *Qui fait face*, to je dvojznačný výraz, to má dva významy. To znamená to, co se oproti nám vytrhuje, a za druhé to, co ukazuje tvář. To, co dělá tvář, slovy řečeno. Hejdánek: Co se tváří.

Jiný hlas: Co dělá ksichtík? V francouzštině je to slovní hříčka, to nelze přeložit. Durch die Vermittlung wird das Seiende Objekt oder Thema. Und Objektsein, das heißt buchstäblich *vorgeworfen* sein. Lateinisch *ob-jicere*. Und das *vorgeworfen*, das bedeutet auch *unterworfen*. Mit der Objektivierung fängt also auch die Macht des Menschen über die Natur an. *Erkenntnis ist Macht*, heißt es am Anfang der Neuzeit bei Bacon. Und Descartes sagt in *Discours de la méthode*, durch diese Methode werden die Menschen Meister und Besitzer der Erde werden. So die Identifikation ist also auch Besitzergreifung oder Eroberung, wie wir gestern gesehen haben, die Eroberung des Seins durch die Geschichte im Laufe der Geschichte.

Skrze to zprostředkování se jsoucno stává objektem nebo tématem. A být objektem, to znamená doslova být předhozeným. Z latinského *objicere*. A předhozeno znamená také podrženo. Objektivací tedy začíná moc člověka nad přírodou. U Bacona čteme, že poznání je moc. A Descartes v *Rozpravě o metodě* říká, že touto metodou se lidé stanou pány a majiteli země, přírody. Identifikace je tedy uchopení vlastnictví neboli dobytí, jak jsme viděli včera. Dobytí bytí skrze dějiny, v průběhu dějin. Konkrétněji spíš zápas než to, jak on to překládá. Dobytí.

Hejdánek: Dobytí. Jako ve smyslu toho získání, že pak je to vyřízený. Dobyto.

Jiný hlas: Am Ende dieser Seite fragt er sich: Kann man aber mit Menschen wie mit Objekten verfahren? Bleiben Menschen nicht immer Subjekte, selbst im Kriege? Im Kriege ist der Gegner kein Objekt, sondern Subjekt. Der Gegner ist ein Subjekt, dem mein Kraft und List mit Gegenkraft und List begegnet. Krieg ist ein Konflikt zwischen Willen oder zwischen Bewusstsein, wie Hegel beschrieben hat. *Freiheit stößt auf Freiheit*. Menschen sind nicht Dingen. Man kann aber doch auch Menschen wie Dinge behandeln. Man kann sie unterwerfen. In der Unterwerfung wird auch der Andere reduziert auf das Selbe. So meint Levinas, kann der Krieg verstanden werden innerhalb den Termini der traditionellen Philosophie der *selbigkeit*.

Na konci strany 168 sám sobě dává otázku: Lze s lidmi zacházet jako s objekty? Nezustávají lidé subjekty dokonce i ve válce? Ve válce je protivník subjektem, nikoliv objektem. Je to subjekt, který se s mou silou a mou lstí setkává se svou silou a svou lstí. Válka tedy, jak to popsal Hegel, je konflikt mezi vědomími nebo mezi vůlemi. Svoboda naráží na svobodu, střetává se svoboda. Lidé nejsou věcmi. Ale přesto lze s lidmi zacházet jako s věcmi. Lze je podmanit, podřídit. V podřízení je druhý redukován na tomtéž. Takže i válka může podle Levinase být pochopena v rámci tradiční filosofie jako záležitost odehrávající se v oboru té *selbigkeit*.

Hejdánek: Ale to připomínáme znovu, že to vůbec není přeloženo, tam jde o tu dvojznačnost toho [nesrozumitelné], že ta *Selbigkeit* taky znamená charakter toho, co patří tomu vlastníkovu.

Jiný hlas: *Die Relation zwischen Gegner ist entweder Siegen oder Scheitern*. Relace mezi protivníky je vítězit, zvítězit nebo být poražen. *Das ist das Dilemma von Hegel, Herr oder Knecht*. To je dilema Hegelovo: pán, či rab. *Ich unterwerfe oder ich werde unterworfen*. Podřídím se, nebo budu podmaněn. *Das ist das Dilemma*, říká, v té filosofii té *Selbigkeit*. Mohli bychom ještě jednou vysvětlit, co ta *Selbigkeit* míní? Ano. Tuhle *Selbigkeit*, a tím to tedy nepřekládáme, je nutno spojovat s identifikací. A Levinas míní tím, že v procesu poznání je to, co je jiné, redukováno na tomtéž. *Weil im Erkenntnisprozess das Andere in meinem Leben einverleibt wird*. To znamená, že to jiné je vtěleno do mého života. *Es kommt in mein Gesichtsfeld oder Horizont*. Že vstoupí do mého zorného pole, do mého horizontu. Jo, tak tohleto je spojitost.

Hejdánek: No, ale ta *Selbigkeit* je jako časovost, s tou příponou -ost, tak...

Jiný hlas: Je to s tím, souvisí to s tím. Identifikace je ten proces, kterým proměním to jiné v to *das Selbe*. No a to *das Selbe*... no, třeba nám to ještě vysvětlí. *Das ist mein Horizont, mein Kreis meines Einflusses*. Ocitne se v okruhu mého vlivu. To jiné je takto vlastně podmaněno, redukováno. Ale na co, nevím, kdo by to dovedl. A co zde říká, není jen tak v poznání, ale také v sociální a politické sféře. Politická nadvláda je také redukování toho jiného na to, co patří... museli bychom to asi vždycky opsat: to, co patří do okruhu mého horizontu, do mého zorného pole, do oboru mé moci. To se tím chce říci tím slovem. Pokud je jádro člověka svoboda a lidské vztahy jsou vztahy mezi svobodami, tak pak základní dilema je vždycky to: ovládnout, nebo být ovládán. Ale Levinas zdůrazňuje, že existuje ještě třetí možnost. A to je etická prasisituace. Ontologie, to je synonymum s filosofií autonomie, filosofií té *Selbigkeit*, jak jsem včera vyložil. Ontologie zná vztahy jenom mezi silami v přírodě a mocenské vztahy mezi lidmi. Přičemž bylo poznamenáno, že ontologie, jak bylo vysvětleno včera, se míní filosofií autonomie a té *Selbigkeit*. Ale kromě těch mocenských vztahů ještě existují vztahy jiné, které nazývá etickou situací. V téhle konfrontaci s tváří druhého je svoboda, která je východiskem té autonomie, zpochybněna konfrontací s tváří druhého. Svoboda nepřekonává zde něco, ani neztroskotává podle toho dilematu, nýbrž se ocitá v pochybnosti, pokud jde o sebe samu. Na straně 169 čteme o nové situaci, ve čtvrtém řádku... *situation nouvelle se crée*, vzniká nová situace. A pozor: není zpochybňována svoboda těch poražených, ale právě těch vítězů v téhle etické prasisituaci. Ten svobodný zakouší sám sebe jako vykonávající bezpráví. A to je ta nová situace. A to je také začátek míru. Míru, který je něco více než podřízení se nebo podmanění druhého, více než *pax romana*. Je to také obrat ve filosofii. Filosofie má vytvořit pojmy, které jsou právě téhle nové situaci přiměřené. Levinas používá výrazu, že tuhle novou situaci je potřeba uchopit pojmy: *il faut la penser*. Je třeba to myslet. Filosofie musí vytvořit pojmy, které té situaci odpovídají. Ta situace musí být pojata pojmy, které jsou právě té situaci přiměřené. Musíme prostě počítat ve filosofii s tímhle faktem té situace. To, co požaduje Levinas, můžeme nazvat filosofickou antropologií odpovědnosti. Odpovědnost, která je začátkem v pravém slova smyslu, jak on říká: počátek je principem.

Jiný hlas: *Die Verantwortlichkeit soll unbedingt sein*.

Jiný hlas: Odpovědnost má být nepodmíněná.

Jiný hlas: *Also kann man mit Kant sagen, eine kategorische und nicht eine hypothetische*.

Jiný hlas: Můžeme říci tedy s Kantem nikoliv hypotetická, nýbrž kategorická.

Jiný hlas: *Ja. Die Verantwortlichkeit soll nicht abhängig sein von Bedingungen*.

Jiný hlas: Nemá být závislá na podmínkách.

Jiný hlas: *Auch nicht von der Bedingung, dass der andere auch verantwortlich sei.*

Jiný hlas: Ani na podmínce, že druhý má být také odpovědný.

Jiný hlas: *So es ist nicht eine reziproke Verantwortlichkeit, die durch Verabredung entsteht.*

Jiný hlas: Není to odpovědnost, která vzniká smlouvou, reciprocitou, tou vzájemností smlouvy.

Jiný hlas: *Man muss... jemand muss anfangen. Es muss jemand anfangen.*

Jiný hlas: Někdo musí začít.

Jiný hlas: *Die Menschlichkeit fängt nicht an mit einem Kontrakt.*

Jiný hlas: Lidskost nezačíná smlouvou.

Jiný hlas: *Es ist so, es ist gleich wie mit den Unterhandlungen über den Frieden. Es muss jemand anfangen.*

Jiný hlas: Právě tak jako při jednání o míru. Někdo musí začít.

Jiný hlas: *Vielleicht.*

Jiný hlas: *Aber wenn man das Reziprozitätsprinzip folgt, dann sieht man, dass die Rüstung nur weitergeht. Also das ist ein Prinzip der holländischen Friedensbewegung, das können wir noch diskutieren nachher. Hollanditis... Hollanditis sagt man. Kennen Sie den Begriff? Die holländische Krankheit. So hat ein Amerikaner das genannt, dass wir leiden in Holland an Hollanditis. Vielleicht lateinisch. Sowie Rachitis.*

Jiný hlas: *Hollanditis, holanditida. Znáte ten pojem? Američan to tak nazval, že Holanďané trpí nemocí, která se jmenuje holanditida. Jako rachitis. Tak holanditis. Tak jenom -tis, jenom -tis. Tak dobře. Hollanditis.*

Jiný hlas: *So das ist jetzt ein Ehrenname geworden. Es werden bei uns auch Buttons verkauft, und da steht drauf: "Beware! I've got Hollanditis".*

Jiný hlas: Pozor, nosí odznaky: "Pozor, mám holanditidu."

Jiný hlas: *Ich habe es auch. Aber nicht mitgenommen. Weil es so gefährlich war. Aber das ist nur eine Zwischenbemerkung um das Prinzip. Ich meine das nicht im Sinne der einseitigen Abrüstung. Das Prinzip ist: wenn Frieden entstehen will zwischen Menschen, muss jemand anfangen. Man muss nicht sagen: "Ja, er muss auch". Was Levinas sagen will, wenn ich unbedingt verantwortlich bin, dann muss ich nicht abwarten, že on také, že druhý má být také odpovědný. Ich muss anfangen damit.*

Jiný hlas: Celá ta teorie toho mírového hnutí v terminologii Levinasově vychází tedy z toho, že někdo musí začít a ne požadovat, že druhý musí začít spolu.

Jiný hlas: *Und dieser Anfang ist ein Wunder.*

Jiný hlas: A tento začátek je zázrak.

Jiný hlas: *Und das wahre Thema des philosophischen Staunens.*

Jiný hlas: Který byl tématem filosofického úžasu.

Jiný hlas: *Er sagt auch in dem Artikel "Sans identité", dass die Verantwortlichkeit für Verfolgte ist das meist vernachlässigte Thema der Metaphysik, sagt er dort.*

Jiný hlas: Levinas říká i v jiném článku, *Sans identité*, že odpovědnost za pronásledované je to nejvíce zanedbané téma metafyziky.

Jiný hlas: *Die Verantwortlichkeit, die anfängt, die nennt er auch bisweilen eine creatio ex nihilo. Eine Schöpfung aus dem Nichts.*

Jiný hlas: Takovýto začátek, kdy jeden začíná, Levinas též nazývá *creatio ex nihilo*, stvoření z ničeho.

Jiný hlas: *So interpretiert er die Schöpfungs idee.*

Jiný hlas: Tak on interpretuje myšlenku stvoření.

Jiný hlas: *Die Verantwortlichkeit fängt an ohne vorgängige Vereinbarung. Ohne Kontrakt, ohne Reziprozität.*

Jiný hlas: Odpovědnost začíná bez předchozího sjednocení nebo dohody. Bez smlouvy a bez vzájemné smlouvy.

Jiný hlas: *Und deshalb nennt er dann auch die ethische Situation asymmetrisch.*

Jiný hlas: Proto nazývá tuto etickou situaci asymetrickou.

Jiný hlas: *Und wie ich gestern gesagt habe, dann auch nicht universalisierbar.*

Jiný hlas: Situaci, kterou nelze universalizovati.

Jiný hlas: *Dann im zweiten Absatz von Seite 169 polemisiert er wieder mit Heidegger.*

Jiný hlas: V druhém odstavci na straně 169 polemizuje opět s Heideggerem.

Jiný hlas: *Auch Heidegger und Husserl wollten in der Philosophie radikal neue Anfänger sein.*

Jiný hlas: Také Husserl s Heideggerem chtěli být radikální počátečníci ve filosofii. Ne začátečníci, ale počátečníci.

Jiný hlas: *Aber wie er hier sagt, ist die Philosophie Heideggers... die Destruktion der Philosophie durch Heidegger ist doch keine radikale Destruktion.*

Jiný hlas: Heideggerova destrukce filosofie ovšem není dostatečně radikální.

Jiný hlas: *Weil ein Grundgedanke der traditionellen Philosophie erhalten bleibt. Was nicht fraglich wird, ist die Freiheit, oder besser die Unschuld der Freiheit.*

Jiný hlas: Protože zůstává zde uchována jedna základní myšlenka tradiční filosofie. Není totiž zpochybněna svoboda, nebo lépe nevinnost svobody.

Jiný hlas: *Bei der späteren Heidegger wird die Freiheit geschenkt. Die Freiheit ist nicht mehr eine Schöpfung des Menschen, wie in "Sein und Zeit". Und die Freiheit wird nicht durch mich selbst geschaffen oder entworfen. Ich empfangе die Freiheit.*

Jiný hlas: U pozdního Heideggera se svoboda stává darem. Svoboda není výtvořem člověka, jako tomu bylo v *Sein und Zeit*. Svoboda není rozvrhem pobytu. Svobodu dostávám.

Jiný hlas: *Aber, sagt Levinas, auch beim späten Heidegger wird die Freiheit nicht in Frage gestellt, im Sinne von: nicht vor Gericht gebracht. Nicht zitiert.*

Jiný hlas: Svoboda ovšem stále není zpochybněna v tom smyslu, že by byla volána k otázce, ve smyslu volat před tribunálem.

Jiný hlas: *Er rügt die ethische Neutralität der Philosophie von Heidegger.*

Jiný hlas: Namítá etickou neutralitu, vyčítá etickou neutralitu Heideggerovi.

Jiný hlas: *So die Identifikation als Grundgedanke der Philosophie bleibt bewahrt. Freilich ist nicht mehr das freie Subjekt die Instanz der Identifizierung, aber das Sein. Das Sein identifiziert, oder wie Heidegger sagt: das Sein sammelt.*

Jiný hlas: Tedy je uchována základní idea filosofie, totiž identifikace. Není to sice svobodný subjekt instancí identifikace, nýbrž Bytí. Bytí identifikuje či usebírá, shromažďuje.

Jiný hlas: To v posledních větách je ještě heideggerovské. To je jako převyprávění Heideggera.

Jiný hlas: *Heidegger bringt auch das Logos, bringt er in Verbindung mit dem griechischen Wort legein, und das heißt sammeln.*

Jiný hlas: Heidegger uvádí Logos do souvislosti s řeckým slovem *legein*, které znamená sbírat, shromažďovat. Levinas argumentiert, dass die Selbstständigkeit und Selbstherrlichkeit bei Heidegger verschwunden ist, aber nicht die Idee der Freiheit selbst. U Heideggera podle Levinase je odstraněna nebo zmizela idea panství a ještě něčeho druhého, ale...

Jiný hlas: *Selbstherrlichkeit.*

Jiný hlas: To je jako sebepanství, spíš asi *Selbstherrlichkeit*. No jo, ale to se jinak píše, ne? *Selbstherrlichkeit.*

Jiný hlas: *Ja, die Selbstherrlichkeit ist vom Herrn oder von herrlich?*

Jiný hlas: *Von Herrn, von herrlich, denke ich, ja, denke ich.* Tak tady nevím, co to je, ta *Selbstherrlichkeit*. *Aber was die Verherrlichung der Freiheit, der autonomen Subjektivität, das ist verschwunden.* Oslava, pozdvihnutí, vyzdvihnutí svobody u Heideggera nenalézáme. *Aber was bei Heidegger nicht verschwunden ist, das ist die Neutralität der Freiheit.* Ale zůstává u něj neutralita svobody. *Es ist noch immer eine Freiheit ohne Verantwortung.* Je to stále ještě svoboda bez odpovědnosti.

Und sagt er auch am Ende dieser Seite, na konci strany 169, ich bin jetzt dann angekommen an den letzten Absatz von Seite 169, v tom posledním odstavci, und er sagt Levinas auch im klassischen deutschen Idealismus war die individuelle Freiheit nicht das Höchste. Také v německém idealismu nebyla osobní svoboda tím nejvyšším, sondern die Freiheit des universalen Geistes, nýbrž svoboda univerzálního ducha. *So Heideggers Philosophie ist in dieser Hinsicht kein Bruch mit der Tradition.* V tomto smyslu není Heideggerova filosofie žádným zlomem vzhledem k tradici.

So komme ich zu Seite 170. Strana 170. Das Sein bei Heidegger ist ein Korrelat des Seinsverstehens. Bytí je u Heideggera protějšek porozumění bytí. *Das Sein hat keine Transzendenz im Sinne von Levinas.*

Heideggerovo bytí nemá žádnou transcendenci v Levinasově smyslu. *Das Seinsverstehen wird nicht in Frage gestellt.* Porozumění bytí není zpochybněno. *Wir befragen, sagt Heidegger, das Seiende.*

Dotazujeme se jsoucna, říká Heidegger. *Wir befragen das Seiende, fragend nach dem Sinn von Sein befragen wir das Seiende.* Tím, že se tážeme po smyslu bytí, dotazujeme se jsoucna. *Und das Sein ist das Gefragte.* A bytí je to, po čem se tážeme. *Wir sind die Fragenden also.* My jsme tedy ti tážající. *Und das Sein befragt nicht uns.* A bytí se netáže nás.

Oder wie Levinas auch sagt, das Sein beschämt uns nicht. Bytí nás neuvádí do rozpaků, nezahanbuje nás. *Das ist in Zeile 12, hä? Verond. Das ist beschämend, ne? Das Sein beschämt uns nicht. Wir erfahren im Lichte des Seins unsere Endlichkeit. Das ist die Meinung Heideggers.* Heidegger říká, že se zakoušíme ve světle bytí. *Aber sagt Levinas, wir erfahren nicht unsere sittliche Unvollkommenheit.* Ale, a to je názor Levinasův, v tomto případě nezakoušíme naši mravní nedokonalost.

Hejdánek: To je názor na Heideggera, kritická polemika.

Jiný hlas: *Das Sein ist ein Neutrum.* Bytí je podle Heideggera středního rodu, oder ein Anonym, je anonymní. *Es hat kein Antlitz.* Nemá tvář. *Es hat kein Antlitz, das uns befragt.* Tvář, která by nám kladla otázku. *Die Existenz bei Heidegger ist defizient.* Existence u Heideggera je deficientní. *Aber das meint nur endlich.* Ale to slovo má význam pouze, že existence je konečná. *Es bedeutet nicht schuldig.* Neznamená, že nám něco chybí. *Schuldig in welchem Sinne? Im moralischen Sinne.* V morálním smyslu, tedy že nejsme vinni.

Hejdánek: No, u Heideggera totiž tam je také *schuldig*, ale právě ne v tom morálním.

Jiný hlas: *So die Defizienz ist kein moralischer Begriff, ist ein anthropologischer Begriff oder ontologischer Begriff.* Deficience Heideggerova je ontologický pojem, nikoliv mravně etický.

Die Existenz, ich bin jetzt angekommen an dem zweiten Absatz von Seite 170, die Existenz als Macht, existence jako moc, kann nur durch den Anderen, durch das Antlitz eines Anderen erschüttert werden. Existenci jako moci může být otřeseno pouze obličejem, tváří druhého. *Wie er hier sagt, nur der Andere kann meine Rechtfertigkeit erschüttern und das gute Gewissen trüben.* Jak čteme, jen druhý může otřást oprávněností a zakalit mé svědomí. *Nur der Andere, und ich habe wie ich gestern gesagt habe, das ist der Andere im Sinne der Erniedrigten, des Waisen, Witwen und Fremdling.* Jen druhý ve smyslu těch potlačených, vdov, siroteků... *Nur der Andere kann meine Freiheit beunruhigen.* Jen takovýto druhý může uvést do neklidu moji svobodu.

Bei Heidegger sagt er weiter hat die Existenz ein Ort oder eine Stelle. U Heideggera má existence své místo. *Aber das Existieren bei Levinas ist ohne Ort.* Podle Levinase však existování je bez místa. *Und mit dem Wortspiel sagt er dann auch das ist utopisch.* A s touto slovní hříčkou říká, že je to utopické. *Es hat kein Topos.* Neboť nemá své místo. *So der Mensch hat keine Stelle, wo er zu Hause ist.* Člověk nemá žádné místo, kde by byl doma. *Und sagen kann, dies ist meine Stelle.* A mohl by říct: „Tohle je moje místo“. *In dem großen Buch, das zweite große Buch von Levinas, Autrement qu'être, hat er ein Motto von Pascal.* Ve své druhé významné knize, *Autrement qu'être*, má Levinas motto z Pascala. *Und dann sagt Pascal, dies ist meine Stelle, das ist der Anfang alles Übels in der Welt. Dies ist meine Stelle, toto je mé místo, to je počátek veškeré bídy světa.*

Jiný hlas: *So das ist ein Motto von das Buch Autrement qu'être ou Au-delà de l'essence.*

Hejdánek: To je tedy motto z knihy *Autrement qu'être* neboli *Au-delà de l'essence*.

Jiný hlas: *Der Mensch hat keine Stelle unter der Sonne, wo er ruhen kann.*

Hejdánek: Člověk nemá žádné místo, kde by mohl pod sluncem vydechnout.

Jiný hlas: *Die Wohnung ist sehr wichtig für den Menschen, um sich zurückzuziehen.*

Hejdánek: Obydlí je pro člověka důležité pro to, aby se tam mohl vrátit.

Jiný hlas: *Und in Totalité et Infini findet man viele Seiten über Wohnen geschrieben.*

Hejdánek: O bydlení nalezneme v té první knize mnoho stránek.

Jiný hlas: *Aber jedes Moment ist es möglich, dass ein Fremdling an die Pforte klopft.*

Hejdánek: Ale v každé chvíli je možné, že na dveře zaklepe ten cizí příchozí.

Jiný hlas: *Und meine Hilfe in Anspruch nimmt.*

Hejdánek: Aby mě požádal o pomoc.

Jiný hlas: *Der Sinn des Lebens ist bei Heidegger Bauen und Wohnen.*

Hejdánek: U Heideggera je smysl života budování a bydlení.

Jiný hlas: *Oder wie er sagt, das Sein-lassen.*

Hejdánek: Nebo jak on říká – nechat bytí být.

Jiný hlas: *Existieren das ist bei Heidegger Entdecken und Enthüllen.*

Hejdánek: Existování podle Heideggera je odkrývání a odhalování.

Jiný hlas: *In der Wahrheit leben.*

Hejdánek: Žít v pravdě.

Jiný hlas: *Aber Wahrheit hat hier nur eine ontologische Bedeutung.*

Hejdánek: Ale pravda zde má pouze ontologický význam.

Jiný hlas: *Keine metaphysische oder keine ethische Bedeutung.*

Hejdánek: Žádný význam metafyzický či etický.

Jiný hlas: *So, jetzt bin ich am dritten Paragraphen gekommen. Und vielleicht ist es ein Moment eine Pause? Wenn Sie Fragen haben.*

Hejdánek: Tak, teď jsem u třetího paragrafu. Možná je chvíle pro přestávku. Máte-li první otázky?

Jiný hlas: *Levinas hat... er will nicht sagen, dass der Andere Gott ist. Er nennt es eine Spur.*

Hejdánek: Levinas neříká, že ten druhý je Bůh, on nazývá toho druhého stopou.

Jiný hlas: *Ja, das Antlitz des Anderen ist eine Spur des Transzendenten.*

Hejdánek: Obličej druhého je stopa transcendentna.

Jiný hlas: *Ich denke, dass er absichtlich den Begriff Spur verwendet.*

Hejdánek: Domnívám se, že ten pojem stopa používá záměrně.

Jiný hlas: *Weil das auch eine biblische Konnotation hat. Man findet Spuren, wenn jemand vorübergegangen ist. Und das spielt auch an auf die Erzählung in Exodus.*

Hejdánek: Protože jsou zde biblické konotace. Nalézáme stopy, když někdo přešel okolo. A to naráží také na vyprávění v Exodusu.

Jiný hlas: *Gott geht vorüber hinter dem Rücken von Moses.*

Hejdánek: Bůh jde okolo za zády Mojžíšovými.

Jiný hlas: Když to slyším, tyhle ty nároky od Levinase, tak musím říct, že to platí pro mnišská já, pro vyšší tedy, je to tedy pro nějakou profeti. Ale jakože by to současní lidé, inženýři v metropolích, v nějakých barácích, tak by to mohli brát? Jinak je to drsné. On asi neprošel žádnou válkou. On nešel do války, 1906, tak v první válce byl Levinas úplně malý, za druhé se někam prchl, že jo. Byl u francouzského letectva, byl u náhradního batalionu židovského.

On byl v zajateckém lágru.

Er war in einem Gefängnis, in einem Konzentrationslager, weil er ein Jude war.

Hejdánek: V koncentračním táboře byl, protože byl Žid.

Jiný hlas: *Ja, wenn ich gehört habe, dass der Krieg führt auch mit den Subjekten und nicht mit den manipulierten Objekten, muss ich sagen, wo befindet sich der Krieg der Subjekten in der Geschichte der Menschheit? Meiner Meinung nach alle Kriege sind manipuliert, waren manipuliert und es geht Subjekt*

gegen Subjekt.

Jó, ty věci o té pasivitě, o té subjektivitě a tak dále. Já si myslím, že v historii bys těžko hledal příklad, kdyby to nebyly jenom manipulované objekty. To je můj dech... snad u těch oficírů dříve, v devatenáctém století nějaké parády.

Je tu hodně věcí k dotazování. Chtěl bych začít od konce. Ale nejprve odpověď na to, kdo to byl ten pes. V jedné takové příhodě, kde píše právě o tom koncentračním táboře...

Hejdánek: On tam měl takovou historku.

Jiný hlas: V zajateckém táboře, kde každý lidský pohled byl jaksi vzdálen od lidského světa, protože na ně koukali němečtí sedláci a oni pro ně makali jako trestanci. I každý dopis, který občas přišel, zase jenom tu vzdálenost mezi tím světem a domovem zvětšoval. No a tam se zatoulal nějaký pes.

Hejdánek: On se tam ochomýtal kolem nich, s nimi spolupracoval.

Jiný hlas: A Levinas říká, že to byl poslední Kantovec.

Hejdánek: To byl ten jediný lidský tvor tam.

Jiný hlas: No, možná jsi to myslel dobře. On na ně dělal ksichty, on je nezradil. On byl podle Levinase potomek egyptských psů, co tehdy nezaštěkali, když vytáhli Izraelité z Egypta.

Hejdánek: No, on tam uvádí jako důležitého živočicha toho psa.

Jiný hlas: On nechtěl být pes, on nechtěl být zvíře, on chtěl být člověk. Je to trošku blbé, že to neprokoukne, co prokoukne pes.

Jiný hlas: *Ja, was ich noch zu dem letzten Punkt... Ich wollte auch noch auf die Prophetie zurückkommen. Aber zu dem letzten Punkt, dass Hegel sagt in der berühmte Passage über Herr und Knecht, dass die Überwindung ist für den Herrn nur wichtig, weil er ein Bewusstsein überwindet, das ihn anerkennt.*

Hejdánek: Hegel v té slavné pasáži o pánu a rabovi říká, že to přemáhání je pro pána důležité jenom proto, že přemáhá vědomí, které ho uznává.

--- (1982-03-22 Theo de Boer - Lévinas B (1)_Sez b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: To dilema pan a rab je založeno na tom, že pán přemáhá vědomí, které ho uzná jako vítěze.

Nestačí prostě přemoci věc, to není pro něj důležité, ale on potřebuje toho druhého, který ho uzná jako přemožitele.

Levinas tu mluví o cizotě, o postavení člověka jako cizince ve světě. Paradigmatem pro to je egyptské zajetí. Zajímalo by mě, jestli má filosoficky zpracovanou zase tu zemi zaslíbenou. Toto postavení člověka ve světě, cizota podle egyptského zajetí, je u Levinase filosoficky zpracovaná země zaslíbená?

Levinas inspiriert sich vor allem durch die ägyptische Gefangenschaft im Alten Testament. Die Frage ist, beschäftigt er sich auch mit der Vision des gelobten Landes? Ist das das ganze Thema auch? Ja, das hat [nesrozumitelné] schon gefragt. Ja, nein. Die Verfremdung auf einer Seite und die Vision... Er spricht, er spricht nur über die Vergangenheit. Und er hat in Holland ein Ehrendoktorat bekommen in Philosophie der Religion.

Levinas se inspiroval především egyptským zajetím ve Starém zákoně. Otázka je, zda se zabývá také vizí zaslíbené země. Mluví pouze o minulosti. Dostal čestný doktorát v Holandsku v oboru filosofie náboženství.

Und dann haben wir auch eine Diskussion mit ihm gehabt. Und einer von uns hat gefragt, warum sprechen Sie niemals über Hoffnung?

Diskutovali jsme s ním tehdy a jeden z nás se ho tázal, proč nikdy nemluví o naději.

Und dann hat er etwas gesagt über Bloch. Und das war für mich völlig unverständlich. Dass ich, ich habe das nicht verstanden. Aber wenn er, er spricht bisweilen über Hoffnung, wenn er den Ausdruck verwendet: „Une eschatologie sans espoir pour moi“. Das ist eine Eschatologie ohne Hoffnung für mich.

Pak řekl něco o Blochovi, čemuž jsem však vůbec nerozuměl. Nerozuměl jsem tomu. Slovo naděje používá ve spojení *eschatologie bez naděje pro mě*. Tedy *eschatologie bez naděje pro mě*.

Ich habe gestern auch den Begriff erläutert, der auch in Polemik mit Heidegger entwickelt wurde.

Heidegger sagt, das Sein ist Sein zum Tode, und Levinas sagt: „Etre, c'est l'être pour l'au-delà de la mort“.

Včera jsme srovnávali Heideggerovo *byť k smrti* a Levinasovo *byť pro to, co je mimo smrt*, k tomu, co je mimo mě. To je eschatologie bez naděje pro mě.

Ich vermute, dass er Hoffnung nur als einen egoistischen und narzisstischen Begriff sieht.

Patrně bude pro Levinase slovo naděje výraz pouze egoistický a narcistický.

Er spricht auch immer im negativen Sinne über die Religionen, die uns etwas versprechen.

Pouze v negativním smyslu Levinas mluví o náboženstvích, která nám něco slibují.

Und wenn ich, wer verantwortlich ist, ist es nicht, weil ihm etwas versprochen wird. Das ist, was er sagen will. Ich tue es, ich tue es nicht, um in den Himmel zu kommen.

Když jsem odpovědný, tak to nedělám proto, že mi bylo něco slíbeno, ne proto, abych přišel do nebe.

Ich denke, dass die Philosophie von Levinas auch die Antwort ist auf den Narzissmusverdacht des Christentums. Wie Freud gesagt hat, Religion, das ist nur Narzissmus.

Je to odpověď na podezření z narcismu, jaké nalézáme u Freuda, že náboženství je pouze narcismus.

Vielleicht denken Sie, dass es ein neuer ethischer Rigorismus ist.

Vlastně etický rigorismus, že?

Ja, das mutet sehr streng an, diese Philosophie. Aber es klingt ein bisschen mehr griechisch als hebräisch.

Působí to na nás velmi přísně, tato filosofie. Zní to ale spíš víc řecky než hebrejsky.

Ja, würde ich sagen. Aber ich komme noch darauf zurück, ich komme noch darauf zurück in paragrafu o díle pět, o žádostivosti, o chtíči. Tak se k tomu problému vrátíme.

Ich würde noch etwas zu ihm sagen. Er hat gesagt, das ist keine Philosophie, das ist Prophetie. Deshalb habe ich mein Buch in Holländischen „Zwischen Philosophie und Prophetie“ genannt. Aber die wichtige Frage ist, wer macht aus, was Philosophie ist? Warum ist der jüdische Prophetismus, warum ist das keine Philosophie?

Řekl, že je to prorocství, a nikoliv filosofie. Proto jsem také svou knihu, která vyšla holandsky, nazval *Mezi filosofií a prorocstvím*. Ale důležitá otázka je, kdo určuje, co je to filosofie. Proč židovský profetismus není žádnou filosofií?

My máme v úmyslu v semináři, chceme právě ty dimenze, řekněme, vnést do filosofie. Tyto dimenze, řekněme, vnášet do filosofie.

Es gibt im Brachial, v dimenzionál, es gibt in Brachial nějaký v dimenzi filosofie. Einführung der hebräische das hebräische Denken und den Begriff der Wahrheit oder die vierte Dimension, ja. Und nicht nur Glaube als filosofická... Glauben als philosophische Reflex. Glauben als philosophische Reflex.

Už tady provádíte podminování, podminování reflexí. Originalitu... jen jako Schiller, jako Steiner, jo.

Schiller a mistr Schweigen a z tohoto důvodu se musí také Schweigen.

Aber ich interessiere mich, warum Levinas so hoch kritisierte Heidegger, betrifft der Ethik. Wir können nicht hoch, auch nieder Heidegger, aber Heidegger interessierte sich nur für Philosophie des Seins, ja, und nicht für Ethik, ja. Er äußerte, dass in der Philosophie, in seiner Philosophie, suchte nur Sein und Dasein und so weiter. Ich kann auch vergleichen, dass Teilhard de Chardin, Teilhard de Chardin und die Kirche hat auch protestiert, dass Teilhard nicht nur die Sünde, die Erbsünde in seiner Philosophie, in seiner Lehre, vyjádřil. No, vyjádřil, ja. Das ist auch mein Vergleich, ja. Teilhard und Heidegger mit Ethik. Heidegger wollte nicht Ethik ausweiten.

Jiný hlas: Já jenom, co jsem takhle četl, ten Heidegger vůbec se etikou nezabýval, to jenom Levinas, co takhle říká o něm, že on je eticky neutrální, a on to Levinas kritizuje, proč tedy na něj útočí? To jako ten Levinas říkal: „Jé, on ve své koncepci nemá etické zřetel“. To je přece proto, protože filosofie na rozdíl od vědy se dotýká celku. Když tam něco chybí, je to chyba filosofická. Ta věda si může dovolit něco vyškrtat, ale filosofie ne.

Jiný hlas: Sie haben geantwortet?

Hejdánek: Ne, to nesmím, to není nutné.

Jiný hlas: Ja, so.

Hejdánek: Der Konflikt zwischen Heidegger und Levinas, das ist im Wesen ein Konflikt darüber, was die

wesentliche Situation des Menschen ist.

Jiný hlas: Konflikt Heidegger–Levinas je konfliktem o tom, co je podstatnou situací člověka. O té tváři, tam se mluvilo ještě o setkání a střetnutí, že jo. A bylo řečeno, že když já se střetávám s tou druhou tváří... Střetnutí, to jsem tady neslyšel, to bylo něco jiného než setkání, že jo. Setkání, konfrontace. Že je to tedy záležitost asymetrická. A kdo tu asymetričnost určuje? Jestli je určena mnou, nebo je něco ještě jiného, co... Ta asymetričnost byla dávana...

Hejdánek: *Zur Antlitz-Situation, ja? Wodurch ist die Asymmetrie der Begegnung bestimmt? Wodurch? Durch mich oder... Jawohl, und die Asymmetrie ist, dass... Gestern habe ich gesagt, ich habe immer mehr Verpflichtungen als der Andere.*

Jiný hlas: Včera jsem řekl, že se vždy vidím jako ten, kdo má více závazků, povinností než ten druhý, s kterým se setkávám.

Hejdánek: *Und jetzt habe ich gesagt, wenn ich verantwortlich bin, das heißt, dass ich anfangen. Ich warte nicht ab.*

Jiný hlas: Dnes jsem řekl, že když jsem odpovědný, tak začínám, nečekám, až začne ten druhý.

Hejdánek: *Sie müssen es mit dem Contrat social von Rousseau vergleichen. Levinas sagt auch, das soziale Kontrakt, das kann menschliche Gemeinschaft nicht erklären. Paradoxal sagt er bisweilen, es muss immer ein Kontrakt vor dem Kontrakt geben. Es muss jemand geben, der sagt: „Ich will einen Kontrakt“. So, da hat er schon angefangen, verantwortlich zu sein, vor dem Kontrakt. Und in dem Kontrakt wird meine Verantwortlichkeit...*

Jiný hlas: Musíte to srovnat se smlouvou společenskou od Rousseaua. Podle Levinase smlouva společenská nemůže společenství lidské vysvětlit. Občas říká, že se musí uzavřít smlouva ještě před smlouvou. Tedy musí někdo ještě předtím, než se smlouva uzavře, říci: „Já chci uzavřít smlouvu“, a tím máme odpovědnost před smlouvou. První krok před smlouvou.

Jiný hlas: *Und woher kommt das, dass man diesen ersten Schritt verwirklicht?*

Hejdánek: *Ja, das sagt er, das ist das Wunder. Aber die Argumentation ist richtig, denke ich. Im Kontrakt wird geregelt, das ist der Sinn des Kontraktes, da wird geregelt, was meine Verantwortung ist.*

Jiný hlas: To je ten zázrak. Ale ta argumentace je správná. Smyslem smlouvy je uspořádání a vysvětlení toho, za co odpovídám.

Hejdánek: *Aber wenn ich sage, ich will einen Kontrakt, dann habe ich schon Verantwortlichkeit vor dem Kontrakt übernommen.*

Jiný hlas: Avšak když řeknu „chci uzavřít smlouvu“, mám odpovědnost ještě před uzavřením smlouvy.

Hejdánek: *So denke ich, dass er recht hat, dass er sagt: das soziale Kontrakt kann das Entstehen einer Gesellschaft nicht erklären, es muss immer im Anfang eine ethische Entscheidung.*

Jiný hlas: Proto se domnívám, že Levinas má pravdu. Sociální smlouvou nelze společenství vyložit. Vždy musí být etické rozhodnutí.

Hejdánek: *Wenn Goethe sagt: „Im Anfang war die Tat“, dann sagt Levinas: „Im Anfang war die Verantwortlichkeit“. Und deshalb ist es auch eine Kreation, eine Schöpfung aus dem Nichts.*

Jiný hlas: Když Goethe říká: „Na počátku byl čin“, tak Levinas říká: „Na počátku byla odpovědnost“. Proto je to také stvoření z něčeho.

Hejdánek: *In unserer gewöhnlichen, geläufigen philosophischen Begriffen können wir das nicht begreifen.*

Jiný hlas: V naší obvyklé filosofické terminologii tuto myšlenku pochopit nemůžeme. Mně jde ještě o tu terminologii u té odpovědnosti, tedy konkrétně za koho nebo za co jsem odpovědný a komu nebo před čím jsem odpovědný.

Hejdánek: *Die Frage betrifft die Verantwortung: wofür bin ich verantwortlich, vor wem, für wen, und wem. Also, wofür, für wen.*

Jiný hlas: Jestli je to tak, že jsem odpovědný za toho druhého tomu druhému, nebo jestli je to nějak jinak.

Hejdánek: *Ob vielleicht ich dem Anderen für den Anderen verantwortlich bin, oder ob das anders steht.*

Ja, ich komme noch darauf, aber ich kann dies sagen: Levinas verwendet den Ausdruck oft

„Responsabilité avant liberté“, das heißt: Verantwortlichkeit geht Freiheit vorher.

Jiný hlas: Ještě se k tomu dostaneme, ale zatím toto. Často používá Levinas výraz „odpovědnost, která předchází svobodě“.

Hejdánek: *Ich meine dies: wenn ich von der Freiheit ausgehe als Grundbegriff, dann bin ich nur verantwortlich für was ich selbst getan habe.*

Jiný hlas: Když vycházím od svobody, jsem odpovědný pouze za to, co jsem sám udělal.

Hejdánek: *Die Grenzen meiner Verantwortlichkeit fallen zusammen mit den Grenzen meiner Freiheit.*

Jiný hlas: Hranice mé odpovědnosti se kryjí s hranicemi mé svobody.

Hejdánek: *Was außerhalb meiner Freiheit liegt, dafür kann ich nicht verantwortlich sein. Das ist, so ist es, wenn man von Freiheit ausgeht.*

Jiný hlas: Co je mimo hranice mé svobody, za to nemohu být odpovědný. Tak je tomu, když vycházíme od svobody.

Hejdánek: *Aber Levinas sagt, das ist nicht richtig. Denn man sieht, dass als Faktum, dass manche Menschen sich verantwortlich fühlen für Sachen, die sie gar nicht getan haben.*

Jiný hlas: Tak tomu podle Levinase není. Jako faktum můžeme spatřit, že mnozí se cítí odpovědní za to, co sami neučinili.

Hejdánek: *Und in der Freiheitsphilosophie ist das unmöglich. Da kann ich nicht verantwortlich sein für etwas, was nicht aus meiner Freiheit stammt.*

Jiný hlas: To je ve filosofii svobody nemožné. Tam nemohu být odpovědný za něco, co nepochází z mé svobody.

Hejdánek: *Wem sind Sie verantwortlich? War da noch die Frage. Wem, ja, komu?*

Heidegger würde sagen: sich selbst.

Jiný hlas: Heidegger by řekl: sobě samému.

Hejdánek: *Ich denke, ich denke, dass man hier wofür und wovor nicht trennen kann.*

Jiný hlas: Potom je nesnadné oddělit to, za co a před čím, před kým.

Hejdánek: *Ich möchte, vielleicht kann ich noch eine Anekdote erzählen. Levinas war in Löwen und dort hat er gesprochen für Priester aus Südamerika.*

Jiný hlas: Chtěl bych snad ještě uvést jednu příhodu, když byl Levinas v Lovani a měl výklad pro kněží z Jižní Ameriky.

Hejdánek: *Das waren Priester. Und dann haben die Studenten, die Priesterstudenten haben Levinas gefragt: Wo finden wir dann diese Verantwortlichkeit, worüber Sie sprechen?*

Jiný hlas: Studenti teologie se zeptali: A kde nalezneme tu odpovědnost, o které hovoříte?

Hejdánek: *Sie fragten: Wo sind dann die Menschen, die verantwortlich sind für was andere getan haben? Wo? Wo in der Welt? Wo in der Welt gibt es diese Verantwortlichkeit für andere?*

Jiný hlas: Kde jsou ti lidé? Kde? Kde ve světě, o kterých mluvíte? Kde jsou ti lidé? Kde je na světě tato odpovědnost za druhé?

Hejdánek: *Und dann hat er geantwortet: Ici, hier.*

Jiný hlas: Zde, odpověděl.

Hejdánek: *Wo so viel Studenten, so viel Priester aus Südamerika sich verantwortlich fühlen für die Ereignisse in ihren Ländern.*

Jiný hlas: Zde, kde tolik studentů, tolik kněží z Jižní Ameriky se cítí odpovědní za události u nich doma.

Hejdánek: *Sie könnten sich auch für andere Sachen interessieren. Es war auch möglich, dass sie sich für...*

Jiný hlas: Mohli by se zajímat i o jiné věci. Bylo by možné, aby se zajímali i o jiné věci.

Hejdánek: *Odstavec tři. Jetzt komme ich so an Paragraph drei, das ist das Zentrum, kann man sagen, weil hier die Idee der Unendlichkeit behandelt wird.*

Jiný hlas: Přicházím k odstavci tři. Je to ústřední místo, protože je zde pojednána myšlenka nekonečnosti.

Hejdánek: *Wie ich schon bemerkte gestern, beansprucht Levinas für die Philosophie auch die Erkenntnis des Transzendenten.*

Jiný hlas: Jak jsem již včera poznamenal, Levinas si činí nárok, aby *filosofie* měla poznání transcendentna.

Hejdánek: *Er meint, die Transzendenz darf nicht für die Theologie monopolisiert werden. Es ist auch nicht ein übernatürliches Vermögen, was uns in Verbindung bringt mit der Transzendenz, sondern Erfahrung.*

Jiný hlas: Transcendence není vyhrazena pouze teologii. S transcendencí nejsme uváděni v kontakt nadpřirozenou schopností, nýbrž zkušeností.

Hejdánek: *Und zwar Erfahrung im strengen Sinne. In diesem Paragraph gibt Levinas eine sehr originelle Interpretation von Descartes.*

Jiný hlas: A to zkušeností v přísném slova smyslu. Nalezneme zde originální výklad Descarta.

Hejdánek: *Aber er nimmt, wie er sagt, nur das formale Schema über. Das formale. Und dann in den folgenden Paragraphen werden wir sehen, wie er dieser formalen Idee einen konkreten Inhalt gibt.*

Jiný hlas: Přejímá však pouze formální schéma. Obsah toho formálního schématu nalezneme pak v dalších oddílech.

Hejdánek: *In der Idee des Unendlichen bei Descartes findet Levinas eine Erfahrung, die nicht das Erfahrene reduziert auf das Eigene.*

Jiný hlas: Ve zkušenosti nekonečna u Descarta našel Levinas zkušenost, která neredukuje nekonečno na to naše, na zakoušené.

Hejdánek: *Die westliche Philosophie wird durch Levinas immer charakterisiert als Philosophie des Selben, aber es gibt einige Ausnahmen, Platon, Plotin und auch Descartes haben Ideen, die das... wo die Ontologie durchbrochen wird.*

Jiný hlas: Západní *filosofie* je Levinasem charakterizována jako *filosofie* téhož. Ale Platon, Plotin a Descartes jsou výjimkami v této ontologické tradici, v nich je ontologie prolomena.

Hejdánek: *Es gibt einige so ausnehmende Ideen, die die Tradition durchbrechen, und auf eine von ihnen wird hier aufmerksam gemacht. Warum ist die Idee des Unendlichen nicht eine Reduzierung des Anderen auf das Selbe? Das ist die Frage.*

Jiný hlas: Jsou to výjimečné ideje, které tu tradici prolamují. A na jednu z nich je upozorňováno zde. Proč tomu zde tak není jako v tradici obvykle? To je otázka.

Hejdánek: *Das wird jetzt erläutert durch Levinas. Jede Erfahrung, sagt er, wird geleitet durch eine Frage.*

Jiný hlas: Vysvětlení následuje. Každá zkušenost je vedena nějakou otázkou.

Hejdánek: *So wie das ausdrückliche Fragen nach dem Sinn von Sein wird geleitet durch ein Seinsverstehen oder durch eine unartikulierte Intuition.*

Jiný hlas: Otázka po bytí je vedena porozuměním bytí nebo neartikulovanou intuicí.

Hejdánek: *Man kann nicht fragen, untersuchen, wenn man nicht eine Idee hat. In den Geisteswissenschaften geht jedem Verstehen ein Vorverständnis vorher.*

Jiný hlas: Nelze se ptát, když nemáme nějakou ideu ve smyslu určité představy. Každému porozumění v duchovních vědách předchází předběžné porozumění, předchůdné.

Hejdánek: *So wir antizipieren in der Erkenntnis auf das Erkannte. Wir machen zum Beispiel eine Hypothese oder einen Entwurf und wir versuchen das, was wir suchen, in das Netz unserer Begriffe einzuverleiben.*

Jiný hlas: Tedy anticipování, v poznání dochází vždy k anticipování poznávaného. Například rozvrhneme hypotézu či rozvrh a to, co hledáme, se snažíme zapojit, začlenit do sítě našich pojmů.

Hejdánek: *Wenn wir einen Text oder Satz nicht verstehen, suchen wir nach einem Kontext, der ihn verständlich macht.*

Jiný hlas: Když nerozumíme nějakému textu nebo větě, hledáme kontext, ze kterého bychom porozuměli.

Hejdánek: *So machen wir es auch in der Geschichtswissenschaft: eine unbegreifliche Handlung historischer Personen suchen wir zu verstehen durch den Kontext zu rekonstruieren.*

Jiný hlas: Tak se to děje i v dějepise. Nepochopitelný čin dějinných osob se snažíme vysvětlit kontextem, rekonstruováním kontextu.

Hejdánek: *Wir fragen, was ist das Problem, worauf diese Handlung reagiert.*

Jiný hlas: Tážeme se, jaký to byl problém, na který toto jednání odpovídalo.

Hejdánek: *Ein Kontext konstruieren, das will sagen hineinpassen in eine Totalität.*

Jiný hlas: Tedy začlenit do kontextu znamená zapojit do totality.

Hejdánek: *Es ist wichtig sich dies zu vergegenwärtigen, weil Totalität bei Levinas der Gegenbegriff ist zu Unendlichkeit.*

Jiný hlas: Na to musíme zvláště upozornit, protože totalita je protějškem nekonečnosti u Levinase.

Hejdánek: *Streben nach Totalität ist Reduzieren auf das Selbe. Das Befremdende zurückführen auf das Vertraute.*

Jiný hlas: Směřování k totalitě je vždycky redukování na to, co je začleněno. To, co nás udivuje, převádíme na to, co je nám známo.

Hejdánek: *Das Unbekannte hineinpassen in unser Weltbild. Eine Weltanschauung zielt immer auf Geschlossenheit.*

Jiný hlas: Neznámé začlenit do našeho obrazu světa. Světový názor cílí vždy na uzavřenost, úplnost.

Jiný hlas: *Die Idee des Unendlichen aber...*

Jiný hlas: ...avšak idea nekonečnosti...

Jiný hlas: ...vermeint, was wir nicht umfassen können.

Jiný hlas: ...to, co uchopit nelze.

Jiný hlas: *Ihr Korrelat* nebo *ihr Ideatum*...

Jiný hlas: ...ideatum, protějšek...

Jiný hlas: ...wird nicht als Anderes aufgehoben in Wahrnehmen und Denken.

Jiný hlas: ...není jakožto jiné zrušeno ve vnímání a myšlení.

Jiný hlas: *Es wird in seiner Andersheit bewahrt.*

Jiný hlas: ...ve své jinakosti je uchováno toto ideatum.

Jiný hlas: *Das Unendliche ist nicht durch uns konstituiert.*

Jiný hlas: Nekonečno není konstituováno skrze nás.

Jiný hlas: *Wenn wir denken, sagt Lévinas, denken wir immer mehr als wir denken.*

Jiný hlas: ...když myslíme, říká Lévinas, myslíme vždy více, než myslíme.

Jiný hlas: *Immer mehr als wir denken.*

Jiný hlas: ...vždycky myslíme něco více, než co myslíme, než co odpovídá tomu našemu výkonu myšlení.

Jiný hlas: *Das ist dieser Ausdruck, den er sehr oft verwendet, on pense plus qu'on ne pense.*

Jiný hlas: ...on pense plus qu'on ne pense. To je velmi časté rčení u Lévinase.

Jiný hlas: *Wenn wir das Unendliche denken. So, Lévinas zitiert hier das Gottesbeweis von Descartes.*

Jiný hlas: Lévinas cituje Descartesův důkaz Boží existence.

Jiný hlas: *Er spürt darin eine tiefsinnige Wahrheit.*

Jiný hlas: Tuší v tom důkazu hlubokou pravdu.

Jiný hlas: *Descartes sagt, wir können nur uns selbst denken, weil wir mehr denken als uns selbst.*

Jiný hlas: Descartes říká: můžeme sebe samy myslet jen proto, že myslíme více než sebe samy.

Jiný hlas: *Buchstäblich sagt er: die Perzeption des Unendlichen ist früher als die Perzeption des Endlichen.*

Jiný hlas: Doslova říká: percepce nekonečna je dřívější, prvotnější než percepce sebe sama.

Jiný hlas: *Wir können nicht uns selbst als endliche Wesen erkennen, wenn wir nicht eine Idee des Unendlichen hätten.*

Jiný hlas: Nemůžeme poznat sebe jako konečnou bytost, pokud nemáme ideu nekonečného.

Jiný hlas: *So die Idee des Unendlichen ist die Bedingung der endlichen Selbsterfahrung.*

Jiný hlas: Idea nekonečnosti je podmínkou konečné sebezkušenosti.

Jiný hlas: *Wenn wir uns selbst als endlich denken, müssen wir immer das Unendliche mitdenken.*

Jiný hlas: Musíme vždycky myslet, když myslíme sebe jako konečné, musíme vždy zároveň myslet nekonečné.

Jiný hlas: *Aber das meint Descartes, wenn er sagt: Wir denken immer mehr als wir denken.*

Jiný hlas: A tohleto vlastně má na mysli Descartes.

Jiný hlas: *Wenn wir das einsehen, dann ist der Gedanke, že bychom das Unendliche umfassen sollten, eine Absurdität.*

Jiný hlas: Když tohleto pochopíme, vidíme, že je absurdní představovat si, že lze myšlenkou nekonečno uchopit.

Jiný hlas: *Daher nennt Lévinas diese Erfahrung Erfahrung im radikalen Sinne.*

Jiný hlas: Nazývá proto Lévinas tuto zkušenost zkušeností v radikálním smyslu.

Jiný hlas: *Es ist eine Relation, die das Andere nicht integrieren kann.*

Jiný hlas: Je to vztah, který nemůže integrovat, začlenit to jiné.

Jiný hlas: *Was wir erkennen, das ist nicht einzubeziehen in unseren Entwurf oder unser Projet, wie die Existenzphilosophen sagen.*

Jiný hlas: To, co poznáváme v této zkušenosti, nelze začlenit do našeho rozvrhu, jak charakterizují existenciální filosofové.

Jiný hlas: *So das ist also die formale Struktur der Idee des Unendlichen.*

Jiný hlas: To je formální struktura nekonečna.

Jiný hlas: *Dass wir ich denke immer mehr als ich denke. Ich kann mir selbst nicht eine Erfahrung von mir selbst als endliches Wesen haben, wenn ich nicht eine Idee des Unendlichen habe.*

Jiný hlas: Ta struktura zní tedy ještě jednou: nemohu mít zkušenost sebe jako konečné bytosti, nemám-li ideu nekonečna.

Jiný hlas: *Das ist die formale Struktur, aber jetzt in Paragraf vier gibt er dieser Idee einen Inhalt.*

Jiný hlas: To je formální struktura, ale ve čtvrtém oddílu nyní tato formální idea nabývá svého obsahu.

Jiný hlas: *Was ist denn der Inhalt dieser formalen Struktur? Die Antwort von Lévinas ist sehr überraschend.*

Jiný hlas: Velice překvapivá odpověď.

Jiný hlas: *In der ersten Zeile sagt er schon: Die Idee des Unendlichen ist in concreto die Relation zu dem Anderen.*

Jiný hlas: V prvním řádku: idea nekonečného je *in concreto* vztah k druhému.

Jiný hlas: *Die Idee des Unendlichen bewegt sich, oder findet man, in der Relation zu dem Anderen, in dem Rapport social, der sozialen Relation.*

Jiný hlas: Ideu nekonečna nacházíme ve vztahu k druhému, v sociálním vztahu. Idea nekonečna je sociální vztah, jo? Překládám to správně z francouzštiny.

Jiný hlas: *C'est l'idée de l'infini tient dans le rapport avec autrui. C'est le rapport social.*

Jiný hlas: Je to vztah sociální.

Jiný hlas: *So er gibt dem formalen Schema von Descartes eine konkrete ethische Inhalt.*

Jiný hlas: Tedy formální descartovské schéma zde nabývá konkrétního etického obsahu.

Jiný hlas: *Im Anlitz, das uns auffordert zur Verantwortlichkeit, begegnen wir das Unendliche, oder besser den Unendlichen.*

Jiný hlas: V tváři, která nás vyzývá k odpovědnosti, se v té tváři setkáváme s nekonečnem.

Jiný hlas: *Das ist also eine sehr konkrete Antwort auf eine anscheinend abstrakte Frage.*

Jiný hlas: Je to velmi konkrétní odpověď na zdánlivě abstraktní otázku.

Jiný hlas: *In Paragraf vier wird diese Antwort ausgearbeitet.*

Jiný hlas: Ve čtvrtém oddílu je tato odpověď vypracována.

Jiný hlas: *Die abstrakte Idee des Unendlichen ist die filosofische Formulierung einer sehr konkreten Erfahrung.*

Jiný hlas: Abstraktní idea nekonečna je filosofickou formulací zcela konkrétní zkušenosti.

Jiný hlas: *In der Idee des Unendlichen ist die Relation zum Anderen auf Begriff gebracht.*

Jiný hlas: V ideji nekonečna je vztah k druhému pojat pojmem.

Jiný hlas: *Man kann auch sagen, wenn Lévinas sagt: Il faut la penser, man müsse die Verantwortlichkeit*

denken en dan kan men zeggen dat die *Idee des Unendlichen* een gelukkiger Versuch ist, diese Relation zu denken.

Hejdánek: Můžeme v té formulaci, když Lévinas říká: „Je třeba na ni myslet“, vidět i jakýsi zdařilý pokus, který realizuje ten požadavek vyřčený tou větou: tuto zkušenost je třeba převést.

Jiný hlas: *So das ist eine sehr originale Descartesinterpretation.*

Hejdánek: Je to originální výklad Descartesa.

Jiný hlas: *Viele Philosophen haben sich Gedanken gemacht über das Phänomen des Widerstandes in der Erkenntnis.*

Hejdánek: Řada filosofů přemýšlela o odporu, který nalézáme v procesu poznání.

Jiný hlas: *Das Objekt, das wir erkennen wollen, ist nicht ein Produkt unserer Gedanken.*

Hejdánek: Objekt, který poznáváme, není výtvořem našeho myšlení.

Jiný hlas: *Wir können hart dagegenstoßen.*

Hejdánek: Můžeme se s ním velice tvrdě srazit.

Jiný hlas: *Dennoch wird es integriert.*

Hejdánek: Přesto je začleněn, integrován.

Jiný hlas: *Auch die Erfahrung des Widerstandes ist meine Erfahrung.*

Hejdánek: I ta zkušenost odporu je moje zkušenost.

Jiný hlas: *Und so bestätigt sich der Husserlsche Satz, dass jedes Erfahrene ein Erfahrenes meines Erfahrens ist.*

Hejdánek: A proto i zde platí Husserlova věta, že každé zakoušené je zakoušené mého zakoušení.

Zakoušené... vnímané mého vnímání.

Jiný hlas: *Ja, der Wahrgenommene meines Wahrnehmens. Lévinas zufolge gibt es nur einen absoluten Widerstand.*

Hejdánek: Podle Lévinase existuje absolutní odpor.

Jiný hlas: *Und das sind die Augen, die sagen: Töte mich nicht.*

Hejdánek: To jsou oči, které říkají: Nezapíjej mě.

Jiný hlas: *Das können wir lesen in Zeile 7, Seite 173: Tu ne tueras point – du sollst nicht töten.*

Hejdánek: Závěr druhého odstavce: nezabíješ.

Jiný hlas: *Widerstand ist ein ethisches Phänomen.*

Hejdánek: Odpor je etický fenomén.

Jiný hlas: *Dieser Widerstand ist absolut.*

Hejdánek: Tento odpor je absolutní.

Jiný hlas: *So ich kann nicht sagen: Die Augen des Anderen sind Gesehenes meines Sehens.*

Hejdánek: Nemohu říci, že oči druhého jsou viděním mého vidění, viděním, které patří k mému vidění.

Jiný hlas: *Sein Antlitz ist nicht ein Phänomen, das ich konstituiere.*

Hejdánek: Jeho obličej není fenomén, který konstituuji já.

Jiný hlas: *Was diese Erfahrung uns lehrt, ist, dass das erste nicht mein Sehen ist, aber das Gesehenwerden.*

Hejdánek: Tato zkušenost nás poučí, že to, co je první, není moje vidění, nýbrž být viděn.

Jiný hlas: *Ich werde von seinen Augen betroffen. Oder schärfer gesagt, sein Blick, der mich in Anspruch nimmt, konstituiert erst mein Selbstbewusstsein.*

Hejdánek: Ostřeji řečeno, jeho pohled, který se mě dotýká, teprve zakládá moje vědomí.

Jiný hlas: *Das heißt mein wahres Selbst.*

Hejdánek: Moje já, pravé já.

Jiný hlas: *Das Selbstbewusstsein als autonomes Denken, wovon ich Ursprung bin, ist ein sekundäres Phänomen.*

Hejdánek: Tedy sebevědomí je sekundárním fenoménem.

Jiný hlas: *Das lehrt uns die Phänomenologie der Begegnung, oder besser Konfrontation, mit dem Antlitz*

des anderen leidenden Menschen.

Hejdánek: O tom nás poučí fenomenologie setkání, přesněji konfrontace s obličejem druhého, trpícího člověka.

Jiný hlas: *Man kann die Philosophie von Lévinas eine Phänomenologie der ethischen Erfahrung nennen.*

Hejdánek: Můžeme filosofii Lévinasovu nazvat fenomenologií etické zkušenosti.

Jiný hlas: *Es ist nicht eine Moralphilosophie. Es werden nicht Gebote oder Vorschriften formuliert.*

Hejdánek: Není to mravní filosofie, neformuluje příkazy a předpisy.

Jiný hlas: *Er trachtet nur filosofisch Rechenschaft zu geben über gewisse Erfahrungen.*

Hejdánek: Pouze se snaží podat filosofický počet o určitých zkušenostech.

Jiný hlas: *Er sagt weiter: Allein der ethische Widerstand ist imstande, die Freiheit nicht nur zu begrenzen, sondern sie auch zu belehren, eines Besseren zu belehren.*

Hejdánek: Pouze tento odpor etický je schopen svobodu ne pouze omezit, ale ji i poučit, učinit lepší.

Jiný hlas: *Der ethische Widerstand ist buchstäblich ein Widerstand, der keinen Widerstand hat. Etický odpor je odpor, který nemá žádný odpor.*

Hejdánek: Etický odpor je odpor, který nemá žádný odpor.

Jiný hlas: *Dies ist eine paradoxe Formulierung, weil in einem gewissen Sinne das Antlitz auch widerstandslos ist.*

Hejdánek: Chce se tím říci, že ten pohled, který nám klade vlastně odpor, tak že je bez odporu. Bezbranný.

Jiný hlas: *Es hat keinen Widerstand im physischen Sinne.*

Hejdánek: V fyzickém smyslu není překážkou, jenom v mravním.

Jiný hlas: *Lévinas vergleicht das Antlitz auch mit einem Ausdruck, der sich selbst hilft, Zeile 130.*

Hejdánek: Srovnává obličej s výrazem, který si sám pomáhá.

Jiný hlas: *Im Antlitz hilft das Ausgedrückte sich selbst.*

Hejdánek: V obličejí si to, co se v něm vyjadřuje, pomáhá samo.

Jiný hlas: *Das ist eine Anspielung auf Platons Dialog Phaidros, wo Platon geschriebene und gesprochene Sprache vergleicht.*

Hejdánek: Je to narážka na *Faidra* od Platóna, kde Platón srovnává řeč psanou a mluvenou.

Jiný hlas: *Das Sprechen ist superior, überlegen.*

Hejdánek: Mluvení, rozhovor je pro něj nadřazený.

Jiný hlas: *Das, was geschrieben ist, kann sich selbst nicht Beistand leisten.*

Hejdánek: To, co je napsané, to se nemůže bránit.

Jiný hlas: *Weil es in Buchstaben fixiert ist und der Autor nicht anwesend ist.*

Hejdánek: Protože je zafixováno v písmenech a autor není přítomen.

Jiný hlas: *Einen Text kann man missverstehen oder verfälschen.*

Hejdánek: Text lze zfalšovat či mu falešně porozumět.

Jiný hlas: *Aber der Sprecher kann jederzeit sich selbst auslegen.*

Hejdánek: Ale ten, kdo mluví, může v každém okamžiku sám sebe znovu vykládat.

Jiný hlas: *Er kann korrigieren, wenn er missverstanden wird.*

Hejdánek: Může opravit, když cítí, že je špatně pochopen.

Jiný hlas: *Man kann sich daher einen Sprecher nicht so leicht aneignen wie einen Text.*

Hejdánek: Nelze si proto mluvícího tak snadno přisvojit jako text.

Jiný hlas: *Der Sprecher kann Widerstand leisten.*

Hejdánek: Ten totiž klade odpor.

Jiný hlas: *Und deswegen nennt Lévinas das Antlitz ein Sprechen, das sich selbst Beistand leistet.*

Hejdánek: Proto Lévinas nazývá mluvení odpor, který si... *Beistand leisten?*

Jiný hlas: *Helfen, helfen.*

Hejdánek: Pomáhá. Tak jsem to řekl správně, jo, jo. Který si sám pomáhá.

Jiný hlas: *Wer spricht, hilft sich selbst, wenn er spricht, weil er selbst dabei ist.*

Hejdánek: Kdo mluví, si pomáhá sám, protože je u toho mluveného. Kdežto ten text je bezmocný. To je jenom z toho *Faidra*.

Jiný hlas: *Seite 174.*

Hejdánek: Tak to je k té straně 174.

Jiný hlas: 174. *Da sagt er, da wird auch das Wort, ja, da spricht er auch über Gott.*

Hejdánek: Zde se mluví též o Bohu.

Jiný hlas: *In diesem Antlitz sieht er eine Spur der Anwesenheit Gottes.*

Hejdánek: V obličejí vidí stopu přítomnosti Boha. A teď...

--- (1982-03-22 Theo de Boer – Lévinas B (2) [v popisku 25. 3.]_Sez a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...*pas assez agité*. Das ist ein Zitat *Valéry, La colombe. Passé qui... ja, passé qui... agité*.

Synonyme... *agité... pas assez agité*. Das ist niemals Vergangenheit genug. Das ist eine Vergangenheit, an die man sich nicht erinnern kann. Das wird von *Levinas* zitiert.

Jiný hlas: Ich hatte einmal *Passagen*, zweimal habe ich etwas von *Levinas* in Seminaren durchgesprochen. Und das erste Mal war ein Student dabei, der Französisch studierte, und der hat mir viel geholfen. Dann kam er mit einer Fotokopie, das ganze Gedicht des *Valéry*. Ich habe es.

Jiný hlas: Ich habe den ganzen Text durchgeblättert und ein Zitat gesucht. Das war wegen dem... dem *Foucault*. Da war ein Zitat und jemand hat gedacht, das muss aus *Shakespeare* sein. Ich habe den ganzen *Shakespeare* durchgeblättert und das war nur ein Satz, fünf Worte, endlich gefunden. Ja, also er hat es sich nicht ausgedacht.

Jiný hlas: Das sind so oft Leute, die zitieren, ohne es zu sagen, dass sie zitieren.

Jiný hlas: Das muss man sich nicht erinnern, wovon...

Jiný hlas: Ja, und was *Sartre* sieht, das glaube ich nicht.

Jiný hlas: Auch *Ricoeur* zitiert es auch in seinem Buch über *La métaphore vive*. Dann ist es ein Beispiel eines *Oxymoron*. Ein *oxys... sinnige Torheit. Oxy-obscur clarté*. Aber *Levinas* zitiert es zweimal, *Ricoeur* aber sagt niemals, wo es herkommt. Das muss man wissen.

Jiný hlas: Ach, das haben wir in unserer Sprache auch. Aber in Frankreich ist es jetzt eine Mode. *Derrida* macht das auch, Dichter zitieren.

Jiný hlas: Ich habe das übersetzt ins Holländische, das fünfte Kapitel, *Substitution*, und habe auch eine Einleitung dazu geschrieben, wo ich auch verschiedene Dichter zitiere. Bisweilen sagen die Dichter besser als die *Filosofen* solche Dinge. Und da hat er das gesehen und gesagt: „Ach, das wird gut sein in Frankreich, das ist jetzt hier die Mode.“

Jiný hlas: Aber das kann eine produktive Mode sein, glaube ich. Manchmal hat es einen guten Sinn, sich *filosofisch* auf die... ja, man bekommt einen gewissen Abstand von der tradierten Form der Argumentierung. Ja, *Proust* ist auch ein Beispiel, da findet man auch gewisse Erfahrungen, die in der *Filosofie* vernachlässigt sind. *Shakespeare* wird auch oft zitiert durch *Levinas*.

Jiný hlas: Oh, *Shakespeare* ist sehr gut für diese Zwecke. Das ist alles. Die endlose Verantwortlichkeit... die unlimitierte... das findet man auch bei *Eliot* zum Beispiel. „*Humility is endless*“ in den *Four Quartets*. Das ist... *Humility*, das ist... *Demut*, ja. „*Humility is endless*“, sagt er. Ohne Erläuterung. Ich kann das nur mit *Levinas* verstehen.

Und auch über die Schlaflosigkeit findet er gewisse gute Zitate in *Shakespeare. Macbeth*, zum Beispiel, wird in seine Träume... immer durch... die Spuken, die kommen immer wieder zurück, wenn man träumt. Wenn der Wille... wie *Proust* sagt, wenn die Intelligenz und der Wille erlähmt werden, dann kommen gewisse Erfahrungen wieder.

Jiný hlas: Das ist auch bei *Nietzsche*, also der... das *Nachtlied* in *Zarathustra*.

Jiný hlas: Ja ja.

Jiný hlas: Ja, „Die Nacht ist tief, und tiefer als der Tag gedacht“.

Jiný hlas: So habe ich auch einen holländischen Dichter viel benutzt, um *Levinas* zu erklären. *Nijhoff*. Ich

war sehr verwundert... das ist nicht *Nijhoff* der Verleger... nein, das ist eine Familie. *Nijhoff* der Dichter war ein Bruder. Ja, das ist derselbe. *Martinus Nijhoff*. Das ist der größte holländische Dichter des zwanzigsten Jahrhunderts. Und er hat auch ein Gedicht über den Fremden. *Ein Fremdling kommt, besucht eine Straße*, und jeder ist beunruhigt, was soll er hier? Und die Kinder... die laufen... *Schatten...* verwendet auch diesen Ausdruck. Der Fremdling geht vorüber und dann ist er wieder verschwunden. Das habe ich benutzt, um gewisse Dinge in *Levinas* zu erklären. Und dann war ich sehr verwundert, es ist jetzt eine... wie soll man sagen... eine *Festschrift*, ja, eine *Festschrift* für *Levinas* erschienen in Frankreich mit Texten von seinen Freunden. Und was sah ich? Eine französische Übersetzung dieses Gedichtes. Wer es gemacht hat, wer die Übereinstimmung gesehen hat...

Jiný hlas: Dann ist das klar auch mit *Derrida*. Er war ein Fremdling hier, nicht wahr? Und die anderen haben ihn... [nesrozumitelné].

Jiný hlas: Ja, aber bei *Nijhoff* ist es so, dass die Bewohner der Straße sind beunruhigt, aber nicht die Kinder. Die Eltern ärgern sich, dass die Kinder sich mit diesem Fremdling in Verbindung setzen und so ganz naiv und freundlich mit ihm sprechen. Die Jugend war mit ihm.

Jiný hlas: Ja ja, die Jugend. Alle Themen von *Levinas* findet man zurück.

Jiný hlas: Ja, und die... die nicht an Schlaflosigkeit leiden, möchten schon nach Hause oder nicht.

Jiný hlas: Ja, das ist zum fünften Mal, dass Sie uns...